

Ideologies lingüístiques sobre l'estàndard català: una aproximació des de Menorca

Ivan Solivellas (Palma)

Summary: This contribution aims to analyse how the differentialist discourse is disseminated through the written press and to study the different discursive resources that it uses. To do this, firstly, a textual corpus has been created from a series of contributions in a Minorcan newspaper that disseminate differentialist topics, specifically the column «Rallant en pla» [‘Speaking in plain language’]. Secondly, the different contributions have been analysed using Critical Discourse Analysis in order to delimit the main and secondary ideas that support this type of argumentation, as well as the underlying political discourse, which is opposed to language normalization. In this regard, we have also studied how the different ideas are related, as complementary or opposing topics, and how certain data and resources are manipulated. This is, therefore, a further contribution to study linguistic differentialism, following previous related work (Duane, 2017; Boix-Fuster, 2020; Solivellas, 2021), but focused on the analysis of a corpus of opinion articles.

Keywords: linguistic particularism, linguistic secessionisms, standard ideologies, gonellism, corpus planning, standard, critical sociolinguistics ■

Received: 17-05-2022 · Accepted: 07-10-2022

■ 1 Introducció

El diferencialisme lingüístic és un discurs que neix a partir d'un conjunt de creences sobre un parlar concret, que es pretén diferenciar del sistema lingüístic a què pertany, sigui assenyalant els elements diferenciadors –particularisme–, sigui afirmant que es tracta de dos sistemes diferenciats –secessionisme. En el cas català, aquest diferencialisme ha donat lloc al denominat *gonellisme*, a les Illes Balears, i al *blaverisme*, al País Valencià, per bé que també hi ha altres indrets en què aquests discursos són presents, com a la Franja de Ponent o a l'Alguer, amb el debat sobre com ha de ser el model de llengua normatiu.

En l'actualitat, emperò, sembla que els discursos diferencialistes han centrat la crítica en contra del model de llengua, això és, l'estàndard, argüint que se centra exclusivament o majoritària en el parlar de Barcelona. En relació amb això, Pradilla (2008) considera que, a hores d'ara, les crítiques sobre la unitat de la llengua han donat lloc a crítiques sobre la varietat de referència. Al cap i a la fi, criticar l'estàndard permet, d'una banda, exigir l'establiment d'estàndards autònoms per a cada territori, amb la fragmentació que comporta, i, de l'altra, evitar que la llengua guanyi capital simbòlic, cosa que afecta les actituds i els hàbits lingüístics dels parlants. Tot això sense perdre de vista que els estàndards autònoms que reclamen sovint incorporen un gran nombre de solucions col·loquials i pròximes al castellà —o a l'italià, en el cas de l'Alguer—, amb una clara intenció diferencialista.

Per tot això, en aquest treball analitzarem el discurs diferencialista que es difon a través d'alguns mitjans de les Illes Balears, a partir de les aportacions de l'actual director d'una entitat diferencialista (Sa Fundació) i de la seva columna «Rallant en pla», del diari *Menorca*. En aquest sentit, sobretot posarem èmfasi en les ideologies contràries a l'establiment d'un model de llengua estàndard compartit per tota la catalanofonia, però també donarem compte de l'argumentari particularista i secessionista que promou, segons l'objectiu de cada article. Es tracta, en definitiva, d'un estudi qualitatiu, basat en l'anàlisi crítica del discurs, que pretén estudiar l'argumentari diferencialista que es difon a les Illes Balears en l'actualitat, així com els recursos discursius que fa servir.

■ 2 Ideologia i diferencialisme lingüístics

En aquest apartat, farem un breu resum del concepte de *ideologia lingüística*, en tant que eina al servei d'un projecte polític determinat, i de com afecta, sobretot, les llengües minoritzades. Tot seguit, explicarem els principals trets del denominat *gonellisme*, entès com un discurs diferencialista que pretén fragmentar la comunitat lingüística catalana i oposar-se a la normalització lingüística a les Illes Balears. D'aquesta manera, establirem el punt de partida teòric i elaborarem un breu estat de la qüestió sobre la ideologia diferencialista.

■ 2.1 Ideologies lingüístiques: el cas de les llengües minoritzades

L'estudi de les ideologies lingüístiques ha generat, al llarg del temps, diferents definicions sobre la seva naturalesa. Així, per exemple, Irvine (1989):

255, *apud* Woolard, 2008a), les defineix com «the cultural system of ideas about social and linguistic relationships, together with their loading of moral and political interests». D'aquesta manera, podem veure que les ideologies lingüístiques estableixen un lligam entre llengua i societat i, sobretot, entre les relacions que s'hi estableixen a partir d'uns interessos, especialment polítics. De fet, per a Del Valle (2007: 22), són constructes que responen a «[...] manipulaciones conscientes que distorsionan una determinada realidad lingüística con fines interesados y partidistas». No obstant això, fora poc adequat d'assumir que totes les ideologies lingüístiques tenen un interès polític al darrere, car en alguns casos són simplement fruit del desconeixement i apareixen com a resposta a una realitat desconeguda. Així doncs, podem dir que el concepte de *ideologies lingüístiques* té dues accepcions: «en primer lloc, significa l'ideari o conjunt articulat d'idees lingüístiques, tant de caràcter objectiu com subjectiu. I secundàriament designa [...] una representació que emmascara les relacions socials autèntiques» (Ferrando i Nicolás, 2005: 35).

Aquest conjunt d'idees, però, pot referir-se a diferents aspectes del llenguatge, per tant, «language ideologies are cultural conceptions of the nature, form, and purpose of language, and of communicative behaviour as an enactment of a collective order» (Gal i Woolard, 2001: 1). Així, aquest conjunt d'idees pot referir-se al llenguatge, a les llengües, a la parla o a la comunicació, d'acord amb Del Valle (2007: 19–20), i, endemés, poden afectar diferents aspectes (Woolard, 1998), com l'estructura, l'ús, les polítiques lingüístiques, les situacions de contacte i conflicte lingüístic, etc., com demostren diferents estudis.

Així mateix, les ideologies lingüístiques també juguen un paper rellevant al servei d'alguns projectes polítics, com ha tingut lloc des d'antic entre els nacionalismes europeus, que han fet servir la llengua com una eina per a legitimar i naturalitzar fronteres polítiques, d'acord amb Jaffe (2007: 58, *apud* Duane, 2017). Podem assumir, doncs, que «[...] language is being used in the service of a model of a bounded and homogeneous nation, that boundedness and homogeneity is projected back onto Language» (Jaffe, 2007: 58).

Igualment, no podem deixar de banda que el conjunt de creences sobre les llengües afecta especialment les que són minoritàries o es troben en un procés de substitució lingüística, com explica Duane (2017: 72): «in autochthonous (or “indigenous” or “regional”) minority language contexts such as the BI [Balearic Islands], inevitable discussion of the role(s) and status of the dominant or global language(s) and the autochthonous lan-

guage(s) particularly favors the occurrence of LID [language ideological debates] [...]». En efecte, en els contextos en què una llengua minoritzada ha de competir amb una llengua dominant, els debats ideològics sobre la llengua són abundants i, en aquests casos, solen respondre a uns interessos polítics, especialment quan rere la qüestió lingüística hi ha, alhora, qüestions identitàries i polítiques, com és el cas que abordem en aquest treball.

En aquest context, per tant, pren una especial rellevància la dicotomia que estableixen Gal i Woolard (2001) i Woolard (2008a) sobre l'autoritat lingüística i els mecanismes que s'usen per a legitimar una llengua, que són l'anonimat (*anonymity*) o l'autenticitat (*authenticity*). El primer consisteix a valorar una llengua perquè és neutra i té un valor universal –no és de ningú–, mentre que el segon valora la llengua en tant que és l'element propi d'una comunitat –és la *nostra* llengua. A partir d'aquests plantejaments, sembla obvi que l'autenticitat sol ser l'autoritat lingüística que exploten les llengües minoritàries (Duane, 2017: 72, a partir de Woolard, 2008b), per bé que és un recurs que usen tant els defensors de la normalització com els diferencialistes.

El discurs de l'autenticitat, però, sovint va lligat –o dona lloc, a la llarga– a la idea del *purisme* (Thomas, 1991), com explica Duane (2017: 72). Quan parlem de purisme, però, és important diferenciar el que denominem *purisme academicista* –que no abordarem en aquest estudi–, que consisteix a promoure un model de llengua depurat de mots, estructures, etc., que s'han produït arran del contacte lingüístic amb un idioma superposat, i el que definim com a *purisme il·letrat*, que sobretot defensa la manera de parlar del poble, caracteritzada per col·loquialismes, així com mots i estructures manllevats i calcats, incorporats des d'antic per part dels parlants. Aquest segon tipus de purisme sol aparèixer entre la població menys formada, en contraposició als usuaris amb una major competència lingüística, com explica Hill (1985, *apud* Duane, 2017), i sovint pretén desacreditar el model de llengua –culte i formal– que es promou.

■ 2.2 El *gonellisme* a les Illes Balears

El denominat *gonellisme* és un moviment social que s'oposa al model de llengua estàndard o que, fins i tot, nega la unitat de la llengua catalana, segons els actors en qüestió. Aquest moviment va aparèixer a principis de la dècada de 1970 a Mallorca, com una crítica a l'estandardització de la llengua catalana, i encara continua viu a les Illes Balears, a través d'entitats com la Fundació Jaume III (Sa Fundació) o en el discurs i l'ideari d'alguns

partits polítics, que arriben a posar en dubte la unitat de la llengua catalana. De fet, Duane (2017) posa de manifest que aquest discurs té una forta presència a les xarxes socials, com Facebook –que és la xarxa que analitza l'autor– o Twitter –on podem trobar perfils com el de Sa Fundació, Convivència Balear, Foro Baleares, Mos movem, etc.–, entre d'altres. Més enllà de les xarxes socials, emperò, també podem trobar aquest discurs diferencialista entre els articles d'alguns mitjans de comunicació –com els diaris *Menorca* o *Periódico de Ibiza y Formentera*– i, com ja hem avançat, en l'ideari polític d'alguns partits de dretes o extrema dreta, com el Partit Popular, Ciutadans i Vox.¹

A més de Duane (2017), que ha abordat el gonellisme a partir de l'estudi etnogràfic basat en Facebook, també han estudiat aquest fenomen Canyelles (2018) –amb un llibre que documenta la història i la ideologia del gonellisme d'ençà de 1970–, Company Campins (2017) –des d'una perspectiva política i com a discurs usat pel Partit Popular–, així com Boix-Fuster (2020) –des del punt de vista populista i en relació, també, amb fenòmens semblants del País Valencià– i Solivellas (2021) –que elabora un estudi general sobre les principals ideologies diferencialistes a les Illes Balears des del punt de vista lingüístic, històric i identitari.

Si mirem els primers textos del gonellisme, publicats el 1972 al *Diario de Mallorca* (Moll, 2017), hom podria pensar que es tracta d'una reacció contra l'estàndard, per tant, podríem considerar que constitueixen una crítica contra les denominades *ideologies de l'estàndard*, com fan Milroy i Milroy (1999), Milroy (2001) o Gal (2006).² No obstant això, els textos de Pep Gonella –pseudònim de Pep Zaforteza, que va donar lloc al *gonellisme*– no són simplement una crítica contra el model de llengua estàndard, sinó que, en el fons, s'oposen al procés de normalització que tot just s'havia d'iniciar durant la Transició democràtica espanyola.

1 Actualment, aquesta qüestió té una gran rellevància social, atès que, el juliol de 2021, l'aleshores president del principal partit de l'oposició a Espanya defensava que les varietats lingüístiques de les Illes Balears no formaven part de la llengua catalana, davant la qual cosa l'Institut d'Estudis Catalans, l'acadèmia de la llengua catalana, va fer un comunicat institucional de rèplica. Això demostra, doncs, l'interès que aquesta qüestió desperta entre la societat, no només a les Balears, sinó també a la resta de la comunitat lingüística i a l'Estat espanyol.

2 Els estudis sobre les ideologies de l'estàndard critiquen que es tracta d'un procés artificial que imposa un cert grau d'homogeneïtat a un fet, la llengua, que és heterogeni, la qual cosa dona lloc a formes que són estàndard i formes que no ho són (Milroy, 2001). Aquesta diferenciació, emperò, es fa mitjançant les idees de *prestigi* i *correcció*, que de vegades amaguen alguns prejudicis o discriminacions (Milroy, 2001: 536), que és el que aquests estudis pretenen posar de relleu.

De fet, en l'actualitat, aquest discurs diferencialista –perquè amaga les similituds i tan sols assenyalava les diferències dels parlars catalans– defensa la creació dels denominats *estàndards autònoms*, és a dir, l'establiment d'un estàndard propi per a les Illes Balears, diferent de l'estàndard de Catalunya i del model del País Valencià. A més, sovint nega la unitat de la llengua i considera que el català, el mallorquí –o el menorquí– i el valencià són idiomes diferents. Com podem veure, doncs, no es tracta d'una crítica contra la cultura de l'estàndard (Milroy, 2001), car pretenen crear un model estàndard diferenciat, sinó que és un moviment més aviat polític i identitari que pretén usar la llengua com a eina política, raó per la qual ataquen la comunitat lingüística catalana, que abasta Catalunya, el País Valencià, les Illes Balears i la Franja oriental d'Aragó –a Espanya–, la Catalunya del Nord –a França–, l'Alguer –a Sardenya, Itàlia– i Andorra –que és un microestat independent.

Així mateix, aquest discurs s'emmarca dins del liberalisme lingüístic³ i s'oposa al procés de normalització lingüística, com veurem al llarg d'aquest treball. A més, l'objectiu darrer no és posar en dubte la unitat de la llengua o establir diferents estàndards autònoms, sinó afeblir i fragmentar l'espai cultural català i, sobretot, evitar que l'idioma pugui crear lligams polítics i identitaris, especialment entre les Illes Balears i Catalunya. No podem obviar tampoc que, en el fons, hi ha una reacció en contra del nacionalisme, sobretot en un moment en què la situació política a Catalunya és especialment complexa arran dels fets ocorreguts la tardor de 2017.

En definitiva, el diferencialisme lingüístic és una ideologia que reivindica l'establiment de diferents models de llengua segons l'àmbit geogràfic –és el que denominem particularisme lingüístic– o, fins i tot, considera que les diferents varietats d'un mateix idioma són llengües diferents –és el cas del secessionisme lingüístic–, com explica Solivellas (2021: 204). Així, l'objectiu darrer d'aquesta ideologia és fragmentar la comunitat lingüística i, per tant, accentuar el procés de substitució que pateix la llengua, car afebleix el mercat cultural compartit i el capital simbòlic.

Aquest fenomen, tanmateix, no afecta únicament la llengua catalana, sinó que és una ideologia present en diferents comunitats lingüístiques arreu del món, com la quebequesa (Kremnitz, 1993, citat per Melià, 2014), la corsa (Jaffé, 1999, citat per Duane, 2017), la serbocroata (Joan, 2002) o la moldava (Moranta, 2013; 2020). En general, totes aquestes comunitats comparteixen el fet de tenir una llengua minoritària o minoritzada –excepte

3 Sobre aquesta qüestió, cf. Branchadell (1997).

el cas serbocroat— i, alhora, que en tots els casos hi ha un rerefons de caràcter polític, la qual cosa ens permet afirmar que el diferencialisme lingüístic és una ideologia que s'usa amb finalitats polítiques, sigui per a diferenciar dues comunitats, sigui per a accelerar el procés de substitució lingüística —o totes dues coses alhora.

■ 3 Metodologia i corpus de treball

La major part dels estudis sobre el diferencialisme lingüístic s'han centrat en l'anàlisi del discurs diferencialista de manera global (Boix-Fuster, 2020; Solivellas, 2021). Un dels primers treballs que analitza com es concreta la ideologia diferencialista entre la població és el de Duane (2017), a partir d'un estudi sobre els discursos que es difonen a través de Facebook. Tanmateix, la major part dels discursos que usen aquests usuaris no són espontanis, sinó que tenen un rerefons teòric premeditat, que difonen entitats com la Fundació Jaume III (Sa Fundació).⁴

En aquest treball, doncs, s'estudia com s'articula aquest discurs a partir de l'anàlisi d'un conjunt d'articles publicats a la columna «Rallant en pla» del diari *Menorca*, l'autor dels quals és Joan D. Pons, director de l'entitat esmentada.⁵ El corpus de treball, per tant, consta de 43 articles, publicats durant el període comprès entre 2018 i 2021,⁶ mitjançant els quals l'autor

4 La Fundació Jaume III (també coneguda com *Sa Fundació*) és una associació cultural que va néixer el 2003 amb la intenció de defensar, segons expliquen, el mallorquí, el menorquí i l'eivissenc, és a dir, les modalitats lingüístiques illenques del català. No obstant això, si bé el seu discurs al principi era eminentment particularista (defensava un model de llengua el més acostat al parlar del carrer i, per tant, poc convergent amb la resta del domini lingüístic), actualment té un caràcter que podem titllar de secessionista, en la mesura que defensa l'existència d'una llengua menorquina o balear, o que el català és un dialecte de l'occità, com veurem al llarg d'aquest treball.

5 El diari *Menorca* (conegut com *Es Diari*) és el diari de capçalera de Menorca, és a dir, el que té una major tirada i un major nombre d'usuaris i lectors potencials, per tant, és el mitjà de major impacte a l'illa. Així mateix, Joan D. Pons (Ciutadella, 1993) és el director de la Fundació Jaume III. És graduat en Història per la Universitat de Barcelona i actualment exerceix de professor de secundària. És un perfil força mediàtic en defensa del *balear* i de la *llengua menorquina*, com demostra el seu llibre *Sa llengua de Menorca* (2021). A més és candidat del Partit Popular a les eleccions del Consell de Menorca de maig de 2023.

6 En el període esmentat, l'autor ha publicat gairebé 200 articles, en els quals tracta aspectes més enllà del lingüístic, sigui per a criticar els partits del govern (PSOE, Podem, Més), sigui per a criticar mesures com l'ecotaxa, el certificat covid, etc. En general, sempre es posiciona en favor de mesures vinculades als partits de dretes o extrema dreta, i defensa una política liberal.

difon tot un conjunt d'idees que articulen el discurs diferencialista, encara que sobretot és un discurs secessionista.

Per a l'estudi d'aquest corpus, hem fet servir la metodologia de l'anàlisi crítica del discurs, a fi de detectar els principals arguments diferencialistes –els més freqüents al llarg del conjunt d'articles– i de classificar-los en diferents tòpics per tal de dibuixar un mapa mental de l'argumentari que es difon. Per a dur a terme aquesta tasca, doncs, primer s'ha procedit a extreure els principals arguments dels articles i a analitzar la manera com es relacionen. Tot seguit, s'han estudiat les correlacions, tenint en compte els diferents arguments que inclou cada article, i s'ha comprovat quins són els tòpics que es relacionen entre si amb major freqüència, sigui perquè són complementaris –un reforça l'altre–, sigui perquè s'usen com a aspectes oposats –un es representa com a contrari d'un altre.

A partir de les correlacions d'idees i arguments, s'ha elaborat un mapa de les diferents ideologies i de la manera com es relacionen, que és el que permetrà d'analitzar el raonament del discurs diferencialista a la pràctica. A més, també posarem de relleu el discurs polític subjacent i els recursos discursius que fa servir l'autor per a convèncer els lectors i per a fonamentar les idees, que consisteix fonamentalment en la tergiversació dels fets històrics i de les dades.

■ 4 Diferencialisme lingüístic a la premsa illenca: el cas de Menorca

A continuació, analitzarem els principals tòpics i arguments que l'autor de la columna «Rallant en pla», del diari *Menorca*, recull en els diferents articles sobre llengua publicats entre gener de 2018 i desembre de 2021. Primer, dibuixarem una panoràmica dels aspectes més rellevants del discurs que usa i de la seva ideologia i, tot seguit, analitzarem detalladament els arguments i tòpics més recurrents. Finalment, donarem compte del discurs polític subjacent, contrari a la normalització lingüística, i les eines discursives que fa servir, com la tergiversació de fonts documentals.

■ 4.1 Qüestions generals

En llegir tots els articles seguidament, s'observa que, en el fons, es tracta d'un únic discurs que es repeteix de manera constant. De fet, és habitual trobar arguments, exemples, etc., repetits en dos o més articles. Així, podem dir que hi ha un conjunt d'idees –i atacs i contraposicions– que es repeteixen contínuament, com veurem tot seguit, els quals giren al voltant

de tres temes cabdals: 1) la idea que l'estàndard català representa únicament el parlar de Barcelona, 2) la defensa de la llengua menorquina, com a fet diferencial, i 3) la teoria del llemosinisme, segons la qual el català no existeix com a llengua, sinó que és un dialecte de l'occità. D'aquests tres temes principals, la qüestió que vertebra tot el discurs és la defensa de la llengua menorquina, el segon tòpic, atès que la idea que existeix el menorquí com a llengua –i no com a varietat diatòpica– es reforça amb els arguments llemosinistes i, alhora, es contraposa al suposat estàndard de Barcelona.

Així mateix, també insisteix constantment en la suposada consciència lingüística diferenciada dels menorquins –i, per extensió, mallorquins, eivissencs i formenterers– respecte dels catalans, argüint que és un fet demostrat per l'ús dels glotònims i per l'existència d'obres lexicogràfiques i gramaticals referides al menorquí i al mallorquí. En canvi, l'autor defensa constantment que el menorquí no és com l'andalús, perquè a Andalusia no existeix aquesta consciència lingüística diferenciada, segons la seva opinió, deixant de banda l'existència d'un moviment andalusista que també defensa un «idioma andalus».

A grans trets, és un discurs que presenta diferents contradiccions. Així, per exemple, en alguns articles defensa la unitat idiomàtica –que el menorquí és una varietat de la llengua catalana–, mentre que en d'altres considera que el menorquí i el català són dues llengües diferents o, també, dos dialectes de l'occità. Sigui com sigui, un dels aspectes cabdals de l'argumentari és el relatiu al nom de la llengua, atès que defensa, majoritàriament, els glotònims referits a cada illa –mallorquí, menorquí i eivissenc– o, en menor mesura, la denominació *balear*, per al conjunt illenc –sense tenir en compte que no és una denominació arrelada entre la població.⁷ Totes aquestes reivindicacions i crítiques, tanmateix, tenen l'objectiu darrer de modificar l'estatut d'autonomia de les Illes Balears perquè, en comptes de parlar de llengua catalana, inclogui la denominació *llengua balear*, a l'estil del País Valencià.

■ 4.2 Principals tòpics i correlació d'idees

Un cop elaborada aquesta panoràmica sobre el discurs diferencialista dels articles analitzats, és important donar compte dels principals tòpics que apareixen constantment i que, com tot just comentàvem, es relacionen de

7 Sobre la denominació de la llengua, Melià (2014: 248–249) posa de manifest que, en general, si bé és habitual la denominació a partir del glotònim de cada illa, el terme *balear* no s'usa pràcticament mai.

dues maneres diferents: per a reforçar un altre tòpic o per a oposar-lo. En aquest sentit, els tòpics o idees que hem detectat són els següents:

- 1) **La llengua menorquina:**⁸ en un gran nombre d'articles (19) defensa que el menorquí és una llengua diferenciada del català i del valencià. Es tracta del principal tòpic que articula el discurs secessionista, que pretén reivindicar l'existència d'una llengua, en aquest cas menorquina, diferent del català.
- 2) **El menorquí no és andalús:** en un nombre reduït d'articles (7), l'autor argüeix que el menorquí no pot tenir la mateixa consideració que l'andalús perquè són dues realitats diferents, com hem avançat anteriorment. Aquest argument s'usa per a reforçar el tòpic anterior.
- 3) **La consciència lingüística:** per a argumentar que el menorquí és diferent de l'andalús, recorre també al concepte de consciència lingüística, que és explicat en 4 articles diferents, sempre en els mateixos termes. Així, defensa que els menorquins tenen una consciència diferenciada del catalans perquè tradicionalment han denominat l'idioma d'una altra manera, i es basa en obres lexicogràfiques i gramaticals del segle XVIII i XIX.⁹
- 4) **El llemosinisme:** una idea que apareix també en la majoria d'articles (17) és que el català, en el fons, tan sols és un dialecte de l'occità o llemosí, de manera que, segons l'autor, si en l'actualitat es consideren dues llengües diferenciades, és pels interessos polítics del catalanisme. Aquest tòpic és un dels tres aspectes cabdals del discurs diferencialista i és propi del secessionisme lingüístic, car s'usa per a justificar l'existència d'una llengua menorquina diferenciada del català.¹⁰

8 També *balear*, *mallorquina* o *eivissenca*.

9 Inicialment, era comú l'ús del terme *català* per a referir-se als diferents territoris de la Corona d'Aragó. Amb tot, aquesta denominació començà a caure en desús a partir de la segona meitat del segle xv —i una mica abans en el cas valencià—, perquè la unió dinàstica amb Castella havia dissolt el nexa de cohesió entre el Principat de Catalunya i els regnes de València i Mallorca, i perquè els catalans començaren a fer un ús privatiu del terme (Mas Forners, 2020: 167–168). No obstant això, la diversitat denominativa per a referir-se a la llengua no posa en dubte la unitat idiomàtica, com demostra Mas Forners (2020: 271 i seg.), atès que una mateixa obra podia ser en *mallorquí* o en *català* segons on s'havia imprès, per exemple.

10 Les teories llemosinistes consideren que català i occità són la mateixa llengua per diferents raons: 1) perquè així es referien a la llengua intel·lectuals catalans, com Bonaventura Carles Aribau; 2) perquè durant molt de temps els estudis de romanística, centrats sobretot en les grans llengües estatals, no feien una distinció entre català i occità, i 3) arran de la confusió d'alguns cronistes i intel·lectuals del segle XVI, que adopten el terme *llemosí* per a referir-se a un cronolèct —el català medieval—, denominació que,

- 5) **La solució valenciana:**¹¹ aquest tòpic apareix en 11 articles, que l'autor aprofita per a reivindicar l'ús dels glotònims com a denominació oficial de la llengua a les Illes Balears, així com la creació d'un organisme normatiu diferenciat de l'Institut d'Estudis Catalans, com feren els valencians en el seu estatut d'autonomia. Es tracta, per tant, d'una idea que reforça els plantejaments llemosinistes i, alhora, exigeix un model de llengua diferenciat –des del particularisme– o el reconeixement d'una llengua menorquina –des del secessionisme.
- 6) **La repoblació no catalana de les Balears:** l'autor sovint defensa que la repoblació de Mallorca i Menorca no fou només obra de catalans, sinó també d'occitans, aragonesos, castellans, etc. En aquests articles (8), sobretot es dedica a menystenir el paper cabdal que suposadament varen tenir els repobladors catalans, sigui defensant que varen tenir un paper mínim, sigui defensant que els repobladors sobretot eren catalans i occitans, la qual cosa permet reforçar, com en el cas anterior, les teories llemosinistes.
- 7) **L'estàndard de Barcelona:** una idea recurrent en la majoria d'articles (21) és que el model de llengua estàndard català es basa exclusivament en el parlar de Barcelona i que, per tant, deixa de banda el menorquí i la resta de varietats diatòpiques. Es tracta del tercer tòpic que vertebrava els plantejaments diferencialistes d'aquest autor i s'usa, sobretot, per a justificar un nou model de llengua exclusiu per a les Illes Balears.¹²
- 8) **La mort del dialecte:** en relació amb el punt anterior, un altre argument que fa servir l'autor en alguns articles (12) és que, a la llarga, la influència de l'estàndard farà que els dialectes –concretament el menorquí, però no només– desapareguin, que és el que denomina la mort del dialecte.¹³

alhora, els permet referir-se al conjunt de l'idioma més enllà dels glotònims (Mas Forners, 2020: 239 i seg.).

11 També *alguerès* o *aranès*.

12 Tanmateix, l'autor sembla que no té en compte que les diferències entre els parlars balears són igual de nombroses que les diferències que hi ha entre el menorquí i els parlars catalans peninsulars, per exemple. En aquest sentit, l'establiment d'un model estàndard illenc també implicaria que algunes solucions menorquines no hi fossin contemplades. De fet, el model de llengua que proposa la Fundació Jaume III al seu llibre d'estil se centra essencialment en el parlar de Mallorca.

13 Alguns autors consideren que la força de l'estàndard –les denominades *ideologies de l'estàndard*– fa que, a la llarga, els diferents dialectes s'anivellin, cosa que pot suposar que les diferències dialectals es minimitzin, és a dir, que els dialectes deixin d'existir com a tal, raó per la qual es parla de «la mort del dialecte» (Valls, 2013).

- 9) **L'article salat:** l'últim tòpic que també recullen uns pocs articles (6) és la defensa de l'article derivat de IPSU (*es, sa, ets, ses*), denominat *article salat*, que s'usa sobretot per a reivindicar l'essència i l'autenticitat del menorquí, entès com el parlar propi de Menorca, per contraposició a l'estàndard i la resta de varietats geogràfiques no baleàriques. Contribueix, doncs, a donar suport a la idea que el català estàndard se centra en el parlar de Barcelona.¹⁴

Aquests nou tòpics, com hem vist, apareixen de manera desigual al llarg del corpus de textos i, en alguns casos, simplement són esmentats, però no abordats en profunditat. A més, el nombre d'idees que inclou cada article pot variar, de manera que en alguns casos hi apareix un únic tòpic, mentre que en d'altres n'hi apareixen fins a cinc. A grans trets, però, cada article sol incloure dos o tres tòpics, com podem veure a la taula següent, que mostra les idees que recull cada article.

Article	Ulemosisme	Solució valenciana	Rehabilitació no catalana	Estàndard barceloní	Menorquí i andalus	Llengua menorquina	Consciència lingüística	Article salat	Mort del dialecte
1	×	×		(X)					
2	×		×						
3				×					
4	×		×		×	×	×		
5					(X)	×			
6						(X)			
7	×			×					×
8	×			(X)		×			×
9			(X)					×	
10	×			×				×	(X)
11						×			
12	×	×	×			×			
13	×		×						
14	×		×			(X)			

14 El que no tenen en compte els plantejaments diferencialistes és que l'article salat, que inicialment era d'ús general arreu de la catalanofonia, com demostren molts de topònims d'arreu del domini lingüístic, no ha estat mai propi dels registres formals, com posen de manifest els textos administratius i oficials –fins i tot quan existia el regne privatiu de Mallorca– i tota la documentació eclesiàstica.

15		×		×					
16					×	×	×		
17				×					
18	×	(×)		×					
19						(×)		×	(×)
20	×	×							
21	×								
22	×		(×)		×	(×)			(×)
23				(×)				×	×
24				×					×
25		(×)		(×)					
26				×		×			
27		×				×			
28		(×)		(×)				×	×
29				×	×	×	×		
30					×		×		
31				(×)					×
32									(×)
33		(×)							
34						(×)			
35				×		×			×
36		×							
37				×		×			
38	×					×			
39	×				×				
40	×	×		(×)		(×)			×
41				×					
42	×		(×)	×		(×)		(×)	
43				×					

Taula 1. Distribució de tòpics per article

A la taula 1,¹⁵ podem comprovar que hi ha tres temes que destaquen sobre la resta, com dèiem al principi. Aquests temes són: 1) la llengua menorquina, 2) l'estàndard de Barcelona i 3) el llemosinisme, que són presents en disset o més articles. La resta, en canvi, es poden considerar tòpics secundaris que sovint estan relacionats amb un dels tres principals. De fet,

15 Quan, en la taula 1, × apareix entre parèntesis indica que el tòpic no s'aborda en profunditat. Els articles marcats de color gris són aquells que s'adreçaven a la nostra persona, sovint com a resposta d'un article publicat prèviament.

si creuem les dades i miram quins tòpics se solen combinar, ens adonarem que, en general, per cada tòpic principal n'hi ha dos de secundaris, com s'il·lustra a la taula 2.

	Llemosinisme	Solució valenciana	Repoblació no catalana	Estàndard barceloní	Menorquí i andalus	Llengua menorquina	Consciència lingüística	Article salat	Mort del dialecte
Llemosinisme		5	7	7	3	8	1	2	5
Solució valenciana	5		1	6	0	3	0	1	2
Repoblació no catalana	7	1		1	2	5	1	2	1
Estàndard barceloní	7	6	1		1	7	1	4	9
Menorquí i andalus	3	0	2	1		5	4	0	1
Llengua menorquina	8	3	5	7	5		3	2	5
Consciència lingüística	1	0	1	1	4	3		0	0
Article salat	2	1	2	4	0	2	0		4
Mort del dialecte	5	2	1	9	1	5	0	4	

Taula 2. Correlació de tòpics

A partir de tot això, podem veure que, en primer lloc, els tres tòpics principals solen aparèixer sovint interrelacionats, de manera que els articles on es parla de «la llengua menorquina» també inclouen referències al «llemosinisme» (8) i a «l'estàndard de Barcelona» (7). Igualment, la teoria llemosina està relacionada tant amb la suposada «llengua de Menorca» (8) com amb el «model de llengua barceloní» (7). A més, però, com dèiem anteriorment, aquests tres tòpics principals es complementen amb dife-

rents idees secundàries. Els tòpics de la «solució valenciana» i de la «re població no catalana» estan relacionats directament amb el «llemosinisme», mentre que la idea que «el menorquí no és Andalus» va lligat a «la llengua menorquina» i, alhora, amb la idea de «consciència lingüística», car generalment són dos tòpics que apareixen a la vegada. D'aquesta manera, l'argument que el menorquí no és com l'andalús es justifica mitjançant la suposada consciència lingüística diferenciada dels parlants. Finalment, les crítiques contra «l'estàndard de Barcelona» solen anar acompanyades de la «mort del dialecte»,¹⁶ en la mesura que l'autor considera que l'estandarització farà que les varietats geogràfiques desapareguin. Un tòpic que, igualment, se sol representar mitjançant la defensa de «l'article salat», que és el recurs que usa l'autor per a representar la particularitat del menorquí, en concret, i dels parlars baleàrics, en general, encara que aquest article encara es conserva tant en algunes zones de la Costa Brava com a Tàrbena, al País Valencià, on fou importat pels mallorquins que s'hi establiren. Així mateix, com a solució al model de llengua de Barcelona, l'autor sol proposar la ja esmentada «solució valenciana», amb la intenció de crear un estàndard autònom illenc.

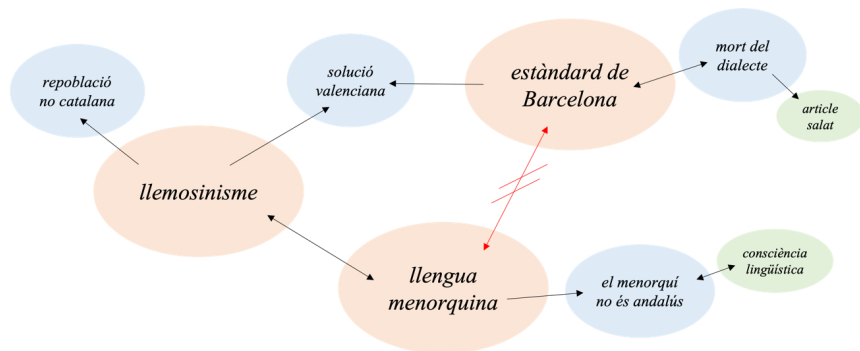

Figura 1. Esquema dels principals tòpics del diferencialisme lingüístic de Menorca

16 L'article salat s'usa com a icona dels parlars baleàrics. En aquest sentit, la iconicitat és un dels processos semiòtics habituals que participen de la construcció de la diferència, d'acord amb Gal i Irvine (1995), per tant, és un recurs que l'autor fa servir per a la ideologització del tema.

En definitiva, l'argumentari que s'observa als articles del corpus de treball bàsicament es pot resumir en tres grans idees, que es relacionen de manera complementària o per oposició entre si. En aquest sentit, doncs, el tema cabdal és la «llengua menorquina», un tema que es complementa amb el «llemonisme», com a argument que permet justificar el primer tòpic, mentre que, alhora, s'oposa al suposat «estàndard de Barcelona», en tant que model de llengua que posa en risc el parlar de Menorca. La resta de temes, en canvi, s'usen per a justificar els tres arguments principals.

■ 4.3 Discurs polític i eines discursives

En aquest apartat, farem una anàlisi crítica del discurs subjacent dels diferents articles del corpus i, alhora, posarem de manifest les principals eines discursives que l'autor fa servir per a dotar de certa solidesa la seva argumentació. Com tot seguit veurem, es tracta d'un discurs que critica qualsevol política de normalització lingüística, la principal eina discursiva del qual consisteix en la tergiversació dels fets, a partir de lectures anacròniques o mitjançant la resignificació dels fets històrics.

■ 4.3.1 Discurs polític contrari a la normalització

Com dèiem anteriorment, les aportacions de l'autor d'aquest corpus d'articles no se situen en el marc de les crítiques contra la ideologia de l'estàndard, sinó que, més aviat, és simplement una oposició clara contra qualsevol procés de normalització de la llengua catalana. L'exemple més clar d'això és que sovint els diferents textos inclouen atacs directes contra les polítiques en matèria lingüística i, especialment, el model d'escola en català, com podem veure a l'article 3, titulat «Defensem sa llibertat lingüística»:

Després des catalans, emperò, Balears té es sistema educatiu amb major imposició lingüística d'Espanya. Es 83 per cent des centres públics de sa nostra comunitat tenen un sistema educatiu 100 per cent en català. Una imposició del tot esquizofrènica, ja que en es cas de ses nostres illes, sa immersió lingüística no és en balear sinó en es català de Barcelona.

I, tot seguit, defensa un model d'escola bilingüe, en «balear» i en castellà, a partir d'un discurs liberal en defensa la llibertat dels individus. Aquesta crítica contra l'escola en català torna aparèixer, igualment, a l'article 37, titulat «Sa nostra llengua espanyola»:

Sa llibertat a Balears està amenaçada per tres fets bàsics: sa immersió lingüística obligatòria i s'adoctrinament ideològic en es llibres de text, sa substitució lingüística de sa llengua de Balears pes català estàndard i es requisit des català per poder accedir a s'Administració Pública insular.

Com podem veure, per tant, no només critica el model d'escola en català, que erròniament denomina *immersió lingüística*,¹⁷ sinó que també critica altres polítiques de normalització de la llengua, com el requisit de conèixer l'idioma per part del personal de l'Administració. A més, en aquest article mateix critica contundentment tant la Llei de normalització lingüística –perquè prioritza el català en tots els àmbits de la vida pública, segons l'autor– com el Decret de mínims –perquè considera que fixa un mínim del cinquanta per cent d'hores lectives en català, però no un màxim. I tot això acompanyat, com podem veure, de la idea que l'estàndard substitueix «sa llengua de Balears»¹⁸ o que a les escoles hi ha adoctrinament lingüístic, tal com defensen, entre d'altres, els partits de l'extrema dreta.

Les crítiques contra el procés de normalització lingüística són recurrents també en altres textos, com l'article 7, titulat «Sa nostra llengua d'oc», on considera, precisament, que aquestes mesures polítiques tan sols volen substituir els parlars illencs –mallorquí, menorquí i eivissenc– per un suposat català de Barcelona:

Sa pèrdua de milenars de paraules, d'expressions, de locucions que encara en ets anys setanta eren vives és un fet indiscutible gràcies a una normalisació lingüística molt mal entesa que s'ha dirigit cap a sa suplantació de ses nostres modalitats per un català ortopèdic –i ridícul– [...].

A més, a l'article 6, amb títol «Sa llengua pròpia no existeix», critica el concepte de *llengua pròpia* i s'oposa a les polítiques que fomenten una discriminació positiva per a la llengua catalana, atès que considera que vulnereu els drets dels castellanoparlants. De fet, en aquest text, l'autor defensa un canvi d'estatut per a eliminar el terme *llengua pròpia* i canviar el nom de *llengua catalana* per *llengua baleàrica*. Un canvi que defensa segons una en-

17 És important no confondre la *immersió lingüística*, on la majoria dels alumnes que reben l'escola en català fan una immersió perquè són al·loglots, amb la *conjunció lingüística* o *sistema de manteniment*, en què els alumnes, tot i fer l'escola en català, no s'hi immergeixen, sinó que simplement reben l'escola en la seva llengua –com ocorre, per exemple, amb els alumnes que reben l'escola en castellà a Madrid.

18 Les diferències que existeixen entre els parlars baleàrics, pel que fa al lèxic, per exemple, són semblants a les diferències que hi ha amb la resta de parlars catalans (Melià, 1967).

questa del Govern –aparentment, l'EULIB (2018)– perquè «es 70 per cent des balears volem ses denominacions de mallorquí, menorquí, eivissenc i formentererenc per referir-mos a sa nostra llengua», una dada que, en qualsevol cas, no avalaria tampoc el terme *llengua balearica*.¹⁹

Així mateix, un tema força recurrent és la defensa del bilingüisme, que sempre és en «balear» i castellà. Dos articles més en què expressa aquesta idea són el 29, titulat «Volem viure en menorquí», i el 41, que duu per títol «Un balearista valent». En aquest sentit, sovint fa servir el sintagma «bilingüisme en llibertat», mitjançant el qual associa el bilingüisme a la llibertat dels individus i introdueix, de retruc, el liberalisme polític. El més curiós, tanmateix, és que el bilingüisme en llibertat que defensa a l'article 41 és, precisament, que un cirurgià mantingui exclusivament la retolació de la seva clínica en castellà. És obvi, per tant, que rere la idea del bilingüisme i la llibertat tan sols s'hi amaga un interès per mantenir la situació de substitució lingüística.

En relació amb això, és interessant tenir en compte que en alguns casos considera que l'abandó que fan els usuaris de la llengua catalana en favor del castellà no és culpa d'aquest segon idioma, sinó que la causa principal és el model de llengua estàndard, com diu a l'esmentat article 29, on afirma que «es problema és que ses famílies que sempre havien parlat balear ara se passin a sa llengua castellana, precisament, farts de sa imposició des seu barceloní». Una manera clara no només d'atacar el model de llengua estàndard, sinó també de negar el procés de substitució lingüística que pateix l'idioma per la presència cada vegada major del castellà.

En darrer lloc, un altre element força recurrent és la defensa del nacionalisme espanyolista. En aquest sentit, l'autor deixa entreveure en diferents articles que l'oposició a la unitat de la llengua és més aviat per raons polítiques i, sobretot, en defensa d'un projecte polític espanyolista. Així, al ja esmentat article 37, titulat «Sa nostra llengua espanyola», l'autor considera que «defensar es menorquí és defensar Espanya, ja que sa llengua és

19 Segons l'EULIB (2018), el 68,9 % dels catalanoparlants de les Illes Balears fa servir una denominació localista –un glotònim– per a referir-se a la llengua (mallorquí, menorquí, eivissenc, formenterer). Tanmateix, la mateixa enquesta indica que el 80,9 % del total d'enquestats està d'acord amb la unitat de la llengua, per tant, la denominació localista no es pot entendre, de cap manera, com una consciència lingüística diferenciada, tal com pretén fer creure l'autor dels articles estudiats. A més, la denominació *balear* no és habitual entre la població de les Illes Balears.

s'instrument amb què es nacionalisme promou un sentiment contrari a sa unitat nacional a ses terres espanyoles de parla no castellana».²⁰

En relació amb això, a l'article 17, titulat «Contra es centralisme català», l'autor reivindica que Catalunya fa una mena de neoimperialisme i que la unitat de la llengua respon, precisament, a un projecte d'unió política de tots els territoris catalanòfons. No és estrany, doncs, que posteriorment, a l'article 40, amb el títol «El PP no defensarà ses modalitats», defensi que la unitat de la llengua és una imposició del catalanisme, car la idea, en tots aquests casos, és fomentar la fragmentació lingüística i rebutjar un model de llengua estàndard que pugui dignificar l'idioma.

L'objectiu, en definitiva, sembla obvi: mantenir i agreujar el procés de substitució lingüística del català pel castellà per tal de contribuir, com podem veure, a un projecte polític espanyolista que exclou qualsevol llengua que no sigui la castellana. No és estrany, doncs, que defensi un projecte balearista, atès que, d'acord amb Carrió i Trujillano (1999: 10), «[...] el balearisme era la teoria d'aquells qui, sense abandonar l'espanyolisme, estarien disposats a assolir un cert nivell de descentralització de la província de les Balears, per separar-se culturalment i políticament de Catalunya». Sigui com sigui, sembla que per a aquest autor, en concret, i per al conjunt de diferencialistes, en general, reconèixer la unitat de la llengua s'entén com l'avantsala d'una futura unió política, com explica Melià (2014: 246).

■ 4.3.2 Recursos discursius

Més enllà de les idees polítiques que amaga el discurs diferencialista, basat en el projecte espanyolista i en contra dels plantejaments sobiranistes, és important també analitzar els recursos discursius que fa servir. És cert que aquest estudi parteix de les contribucions que fa un autor en concret, Joan D. Pons, a la premsa menorquina; amb tot, la retòrica del diferencialisme lingüístic és generalment la mateixa, per això és interessant estudiar-ne les principals característiques.

Un element clau del discurs diferencialista són les contradiccions que solen aparèixer en els plantejaments que fan. Així, per exemple, si bé sovint l'autor critica el discurs de la ciència (cf. articles 8, 11, 24 i 31), en algunes

20 A l'article 34, titulat «Jo som balear», també reivindica que ser menorquí és la manera particular que tenen els ciutadans de Menorca de sentir-se balears i espanyols, la qual cosa demostra que defensa el que Billig (2006) denomina *nacionalisme banal*, és a dir, un espanyolisme que no es considera nacionalisme, tot i que clarament ho és.

ocasions el fa servir per a reforçar els seus plantejaments (cf. articles 17 i 39). D'aquesta manera, el mateix autor que defensa constantment que «sa filologia no és una ciència exacta, és un estudi social. Ses ortografies i gramàtiques són convencions acadèmiques, són acords arbitraris que prenen es filòlegs i que són revisats constantment» (article 8, «Es menorquí, en perill d'extinció»), en un altre article considera que «des des punt de vista científic, és a dir, lingüístic, s'andalús és sa varietat des castellà que se parla a Andalusia. No existeix argumentació històrica o filològica que justifiqui s'existència d'una consciència lingüística diferent a s'espanyola» (article 39, «Rallam andalúh»).

Ocorre una cosa semblant amb el reconeixement de la unitat de la llengua, atès que, si bé generalment defensa que el menorquí –i el mallorquí, l'eivissenc o el balear– té un estatus diferent del català, en alguns articles reconeix implícitament que els parlars de les Illes Balears i els de Catalunya pertanyen a un mateix sistema lingüístic (cf. articles 7, 30 i 33), malgrat que no és gaire habitual. Així doncs, tot i defensar les teories llemosinistes o l'existència d'una llengua menorquina anterior a l'arribada dels repobladors, no s'està de demanar que «persuadiguem, idò, an es jovent valencià i baleàric. Convencem-lo de què una altra unitat lingüística és possible. Sense haver de renunciar a sa nostra històrica personalitat pròpia» (article 7, «Sa nostra llengua d'Oc»). Tanmateix, és estrany que un mateix autor pugui defensar la suposada unitat d'una llengua occitanocatalana i, en canvi, reivindicar que el menorquí tingui una entitat diferenciada del català. L'objectiu, doncs, sembla obvi: deslligar la llengua i la cultura de Catalunya.

Més enllà, emperò, d'aquestes contradiccions habituals en el discurs diferencialista, fruit, en aquest cas, de combinar perspectives secessionistes i particularistes alhora, el recurs discursiu per excel·lència és la tergiversació de la realitat, un recurs que va des de l'ús d'anacronismes fins a la falsificació de fonts i fets històrics. En relació amb això, probablement un dels casos més il·lustratius és la constant referència que fa l'autor a la idea que la Reial Acadèmia Espanyola de la Llengua (RAE) havia defensat, tradicionalment, l'existència de la llengua mallorquina i de la llengua valenciana, al costat de la llengua catalana (cf. articles 4, 8 i 30). Així, l'autor defensa a l'article 4, titulat «Es català d'Andalusia», que:

Sense anar més enfora, sa Real Academia Española reconeixia i ratificava en es Bolletí de 1959 sa categoria d'idioma a ses llengües catalana, valenciana i mallorquina-balear, “con el fin de ajustarlas a las exigencias de la lingüística moderna, dando de paso espontánea satisfacción a los naturales de las respectivas regiones”.

A més, en uns altres articles, com el 30, que duu per títol «Es menorquí no és andalusí», defensa que el mallorquí Llorenç Riber fou l'encarregat de «defensar sa varietat baleàrica des nostro idioma». En aquest sentit, és recurrent entre els plantejaments secessionistes la remissió al dit bolletí de la RAE de 1959, corresponent, en teoria, al número de setembre-desembre, on suposadament es reconeix la llengua balear. En canvi, la realitat és que tal document no existeix i, endemés, Llorenç Riber reconeixia plenament la unitat de la llengua, com demostra el seu discurs d'ingrés a la RAE, pronunciat dia 9 de febrer de 1930, on afirma, en parlar de Marià Aguiló, que «él adivinó la vibración vital del idioma que corre desde Elche a Las Corberas y desde el extremo oriental de Aragón hasta aquel remanso de catalanidad del Alguer, pasando por el archipiélago balearico» (RAE, 1930: 23).

Unes altres tergiversacions habituals són, per exemple, que a l'article 27, titulat «Volem s'escola en menorquí», afirma que a l'Alguer es reconeix l'alguerès com a llengua minoritària i que gaudeix d'un estàndard propi. La realitat, però, és que tots els documents oficials el denominen «català de l'Alguer», no «alguerès» –per bé que és la denominació popular– i en comptes de tenir un estàndard propi el que té és un model de llengua d'àmbit restringit, això és, un model de llengua que prioritza alguns particularismes d'aquest parlar –sobretot lèxics i morfològics, però no ortogràfics–, però que en cap cas té l'estatus d'estàndard autònom, d'acord amb l'IEC (2003). I la raó és ben clara: és una illa dialectal en el sistema lingüístic català, que durant molt de temps va romandre aïllada de la resta de la catalanofonia.

També és recurrent que capgiri la interpretació d'enquestes i altres estudis, com ocorre amb les dades de l'EULIB (2018) en relació amb el nom de la llengua. Així, a l'article 38, que duu per títol «Veritats que coven», l'autor afirma que «es 70% de sa població balear no accepta es terme català per sa nostra llengua segons s'Enquesta d'Usos lingüístics feta pes Govern l'any 2014». No obstant això, l'EULIB (2018) simplement diu que el 70 % dels ciutadans de les Illes Balears denomina la llengua amb el glotònim, això és, amb la denominació referida a l'illa –mallorquí, menorquí, eivissenc o formenterer–, la qual cosa no implica el rebuig de la denominació genèrica –català– ni molt menys que considerin que són idiomes diferents, atès que la mateixa enquesta recull que més del 80 % dels ciutadans reconeix la unitat de la llengua.

Finalment, també és habitual fer lectures anacròniques dels fets històrics, com ocorre, per exemple, als articles 13, 22 i 42. D'aquesta manera, és freqüent que l'autor interpreti la realitat medieval des d'una perspectiva

actual. N'és un exemple clar que a l'article 13, titulat «Sa llengua des menorquins (3)», digui que la repoblació va ser duta a terme per catalans, rossellonesos i occitans, quan aleshores els rossellonesos eren catalans –i ho varen ser fins al 1659, quan se signà el Tractat dels Pirineus. Igualment, també és un anacronisme parlar de *mallorquí* en relació amb el que es parlava a Mallorca el 1229 –o abans fins i tot–, car la llengua ha evolucionat considerablement al llarg dels anys.

En definitiva, aquests tan sols són alguns exemples dels recursos habituals que explota el discurs diferencialista per a convèncer de les hipòtesis i les idees que defensa, però, per descomptat, hi ha molts més exemples –les crítiques infundades a Bofarull, la falsa idea d'una llengua balear, denominada *baleari eloquio*, etc. En tots els casos, doncs, es tracta de recursos habituals d'un discurs demagògic que simplement vol crear confusió entre els ciutadans menys formats, l'objectiu del qual és, com dèiem a l'apartat anterior, atacar la unitat de la llengua i posar en entredit el model de llengua estàndard, cosa que afecta negativament el valor simbòlic de l'idioma, amb tot el que això comporta.

■ 5 Conclusions

A partir de tot el que hem vist fins ara, doncs, encara que podríem pensar que l'autor de tots aquests textos pretén fer un discurs contrari a la llengua estàndard, com dèiem al § 2.2, sembla que, en el fons, simplement s'oposa a la normalització lingüística del català. Així, si s'analitzen a fons els textos, comprovem que darrere aquesta defensa de les varietats geogràfiques s'hi amaguen interessos polítics que van més enllà de la qüestió purament lingüística. A més, la defensa constant d'un model de llengua estàndard autònom, diferenciat de la resta de la catalanofonia i pròxim a la parla col·loquial, simplement pretén augmentar la distància entre geolectes, en la mesura que «[...] aprofundint en la col·loquialització del model el que es potencia és l'especificitat i no la convergència», com explica Pradilla (2008: 53) per al cas valencià.

En el fons, el que reveisteix de crítica contra un suposat «estàndard barceloní» tan sols amaga un discurs que s'oposa sistemàticament a les polítiques orientades a revertir el procés de substitució lingüística. En aquest sentit, cal destacar el discurs liberal, que té com a proposta principal el que l'autor denomina *bilingüisme en llibertat*, un concepte que, d'entrada, és contrari a la llengua pròpia de les Illes Balears, el català, atès que els que són realment bilingües són els catalanòfons, mentre que molts d'hispanòfons

no parlen –i en alguns casos no entenen– el català. Això, sumat a l'actitud de convergència lingüística, típica dels parlants de les llengües subordinades, simplement facilita que la llengua de cohesió social sigui el castellà, la qual cosa agreuja encara més el procés de substitució lingüística. Aquest fet, tanmateix, no és nou i ja el posava de manifest Pradilla (2008: 59), en relació amb el conflicte valencià:

Tradicionalment el conflicte lingüístic valencià s'ha presentat com una pugna ocasionada pel desacord sobre la filiació i la codificació de la llengua. En realitat, però, aquest debat ha amagat les discrepàncies socials sobre l'estatus de funcionalitat que hom preveu per a la nostra llengua històrica i territorial dels valencians.

Més enllà de tractar la qüestió de la llengua, tots aquests articles tenen un rerefons polític, mitjançant el qual es defensa el projecte espanyolista –en molts de casos explícitament– i es critica tot el que té a veure amb el catalanisme, com hem vist al § 4.3.1. No és estrany, per tant, que Joan D. Pons vulgui deslligar la llengua de Menorca de la denominació *català* i defensar, indistintament, 1) que el menorquí i el català són llengües diferents, 2) que la llengua és l'occità i no el català o 3) que l'estàndard català se centra exclusivament en el parlar de Barcelona i que, per això, és necessari promoure un model de referència autònom. La crítica contra l'estàndard, doncs, no és diferent a la defensa d'una llengua menorquina –o balear– diferenciada, com explica Pradilla per al cas valencià: «superat (si més no aparentment) el debat sobre la filiació de la llengua, actualment la disputa s'ha desplaçat a l'àmbit del model referencial que ha de gestionar la formativitat comunicativa» (2008: 59).

En tots els casos, l'objectiu és el mateix: atacar la unitat de la llengua, la qual cosa contribueix a reduir-ne el capital simbòlic i a estigmatitzar-ne l'ús. Al cap i a la fi, per a superar la subordinació lingüística és important que la llengua guanyi un major capital simbòlic i pugui exercir una capacitat de discriminació (Pradilla, 2008). Per això, precisament, l'autor fa servir recursos discursius com la mentida, la tergiversació o la resignificació dels fets històrics. En el fons, totes aquestes entitats en defensa de la llengua balear (o mallorquina, menorquina, eivissenca i formenterera) simplement difonen un projecte espanyolista en què el castellà és la llengua nacional i comuna, mentre que els altres *dialectes* –amb la connotació pejorativa que solen fer servir– tan sols han de tenir una representació reduïda a l'expressió folklòrica i tradicional. Un exemple clar d'això és que Joan Font, durant molt de temps lligat a la Fundació Jaume III i membre d'altres entitats amb

un objectiu semblant, com Profesores Libres de Ingeniería Social (PLIS Educación), ha defensat públicament que «no necesitamos el catalán como lengua nacional. Nuestra lengua nacional es el español, la común a todos los españoles [...]» (Font, 2013: 13).

El problema de fons, emperò, és que aquest relat diferencialista és difós a través de diferents mitjans escrits, com el diari *Menorca* i, en menor mesura, *El Periódico de Ibiza y Formentera*, on Joan D. Pons publica els seus articles. Això fa que, a la llarga, algunes idees d'aquest discurs calin entre la població menys formada i, sobretot, entre els joves. Sobre això, precisament, hem de tenir en compte que el diari *Menorca* es reparteix de franc entre els centres escolars de l'illa cada dimecres, que és, curiosament, quan apareixen publicats la majoria dels articles (74,4 %) que hem estudiat. ■

■ Referències bibliogràfiques

- Billig, Michael (2006): *Nacionalisme banal*, Catarroja / València: Editorial Afers / Publicacions de la Universitat de València.
- Boix-Fuster, Emili (2020): «Particularismes i populismes als països de llengua catalana», *Arxius de Ciències Socials* 42, 285–296.
- Branchadell, Albert (1997): *Liberalisme i normalització lingüística*, Barcelona: Empúries.
- Canyelles, Xavier (2018): *Gonellisme: Particularisme i secessionisme lingüístics a les Illes Balears*, Palma: Documenta Balear.
- Carrió i Trujillano, Bartomeu (1999): *El nacionalisme a les Balears (1898–1936)*, Palma: Documenta Balear.
- Company Campins, Miquel Àngel (2017): *L'anticatalanisme a Mallorca: el gonellisme*, Barcelona: Universitat de Barcelona [treball final de màster].
- Del Valle, José (2007): «Gloto política, ideología y discurso: categorías para el estudio del estatus simbólico del español», in: id. (ed.): *La lengua, ¿patria común? Ideas e ideologías del español*, Madrid / Frankfurt: Iberoamericana / Vervuert, 13–29.
- Duane, Lucas (2017): «Castilian takes backstage in the Balearic Islands: The activation of Catalan standardization recursions in Facebook», *Journal of Linguistic Anthropology* 27:1, 71–91.

- [EULIB] Melià, Joan / Vanrell, M. Mar (coord.) (2018): *Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2014. Anàlisi*, Palma: Govern de les Illes Balears / Universitat de les Illes Balears / Generalitat de Catalunya.
- Ferrando, Antoni / Nicolás, Miquel (2005): *Història de la llengua catalana*, Barcelona: Pòrtic.
- Font, Joan (2013): «Fer un ou de dos rovells», *El Mundo. El día de Baleares*, 27 d'octubre de 2013, 13.
- Gal, Susan (2006): «Contradictions of standard language in Europe: Implications for the study of practices and publics», *Social Anthropology* 14:2, 163–181.
- / Irvine, Judith T. (1995): «The boundaries of Language and disciplines: how ideologies construct difference», *Social Research* 62, 967–1001.
- / Woolard, Kathryn A. (2001): *Languages and publics. The making of authority*, Manchester: St. Jerome's.
- Hill, Jane H. (1985): «The Grammar of consciousness and the Consciousness grammar», *American ethnologist* 12:4, 725–737.
- [IEC] Institut d'Estudis Catalans (2003): *El català de l'Alguer: un model d'àmbit restringit*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- Irvine, Judith T. (1989): «When talk isn't cheap: Language and political economy», *American Ethnologist* 16, 248–267.
- Jaffe, Alexandra (1999): *Ideologies in Action: Language Politics on Corsica*, Berlin: De Gruyter Mouton.
- (2007): «Discourses of Endangerment: Contexts and consequences of essentializing discourses», in: Duchêne, Alexandre / Heller, Monica (ed.): *Discourses of Endangerment: Ideology and Interest in Defense of Languages*, Londres: Continuum, 57–75.
- Joan, Bernat (2002): *Normalitat lingüística i llibertat nacional*, València: Tres i Quatre.
- Kremnitz, Georg (1993): *Multilingüisme social*, Barcelona: Edicions 62.
- Mas Forners, Antoni (2020): *Llengua, terra, pàtria i nació. L'evolució de la consciència lingüística i etnocultural entre els cristians de l'illa de Mallorca*, Palma: Documenta Balear.
- Melià, Joan (2014): «La pertinença lingüística: el cas de les Illes Balears», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 24, 241–266.
- Melià, Josep (1967): *Els mallorquins*, Palma: Daedalus.

- Milroy, James (2001): «Language ideologies and the consequences of standardization», *Journal of Sociolinguistics* 5:4, 530–555.
- / Milroy, Lesley (1999): *Authority in Language: Investigating Standard English*, Londres: Routledge.
- Moll, Francesc de Borja (2017): *Polèmica d'en Pep Gonella*, Palma: Institució Francesc de Borja Moll.
- Moranta, Sebastià (2013): «Eugenio Coseriu y la así llamada “lengua moldava”: afinidades hispánicas (Valencia, Islas Baleares, Galicia)» [Traducció al castellà de l'original, publicat a *Limba Română* (Chişinău) 5–6, any XXIII, 164–170].
- (2020): *Discursos lingüísticos e identitarios en Mallorca (España) y en la República de Moldavia. Una investigación contrastiva de los conflictos entre catalán y español en Mallorca y entre rumano y ruso en Moldavia desde el enfoque del análisis crítico del discurso, la teoría sociolingüística y los estudios culturales*, Marburg: Philipps Universität [tesi doctoral].
- Pradilla, Miquel Àngel (2008): *La tribu valenciana: Reflexions sobre la desestructuració de la comunitat lingüística*, Benicarló: Onada.
- [RAE] Real Academia Española de la Lengua (1930): *Discursos leídos ante la Real Academia Española en la recepción pública de D. Lorenzo Riber Campins el día 9 de febrero de 1930*, Barcelona: Impremta A. Ortega.
- Solivellas, Ivan (2021): «Diferencialisme lingüístic a les Illes Balears: actors, discurs i evolució», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 31, 191–206.
- Thomas, George (1991): *Linguistic Purism*, Nova York: Longman.
- Valls, Esteve (2013): *Direccionalitat, ritme, abast i naturalesa del canvi lingüístic en curs en català nord-occidental. De l'anàlisi dialectomètrica a la reflexió sociolingüística*, Barcelona: Universitat de Barcelona [tesi doctoral].
- Woolard, Kathryn A. (1998): «Introduction: Language as a field of inquiry», in: Schieffelin, Bambi B. / Woolard, Kathryn A. / Kroskrity, Paul V. (ed.): *Language Ideologies. Practice and Theory*, Oxford: OUP, 3–47.
- (2008a): «Les ideologies lingüístiques: una visió general d'un camp des de l'antropologia lingüística», *Revista de Llengua i Dret* 49, 179–199.
- (2008b): «Language and identity choice in Catalonia: The interplay of contrasting ideologies», in: Süsselbeck, Kirsten / Mühlischlegel, Ulrike / Masson, Peter (ed.): *Lengua, nación e identidad. La regulación del plurilingüismo en España y América latina*, Berlín: Ibero-Amerikanisches Institut P. K., 303–323.

■ Annex: corpus d'articles estudiats

- 1) «S'entelèquia de sa unitat de sa llengua», *Menorca*, 25 de gener de 2018. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2018/01/25/1560768/entelequia-unitat-llengua.html>
- 2) «Sa Corona d'Aragó», *Menorca*, 31 de gener de 2018. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2018/01/31/1561204/corona-arago.html>.
- 3) «Defensem sa llibertat lingüística», *Menorca*, 8 de març de 2018. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2018/03/08/1563772/defensem-llibertat-linguistica.html>.
- 4) «Es català d'Andalusia», *Menorca*, 13 de juny de 2018. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2018/06/13/1570922/catala-andalusia.html>.
- 5) «Extremenys de Menorca», *Menorca*, 4 de juliol de 2018. <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2018/07/04/1572618/extremenys-menorca.html>.
- 6) «Sa llengua pròpia no existeix», *Menorca*, 8 d'agost de 2018. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2018/08/08/1575072/llengua-propia-existeix.html>.
- 7) «Sa nostra llengua d'Oc», *Menorca*, 26 de setembre de 2018. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2018/09/26/1578346/nostra-llengua-oc.html>.
- 8) «Es menorquí, en perill d'extinció», *Menorca*, 28 de novembre de 2018. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2018/11/28/1582998/menorqui-perill-extincio.html>.
- 9) «En defensa de s'article salat», *Menorca*, 5 de desembre de 2018. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2018/12/05/1583466/defensa-article-salat-1.html>.
- 10) «Som molt més que salats», *Menorca*, 26 de desembre de 2018. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2018/12/26/1585024/som-molt-mes-salats.html>.
- 11) «Sa llengua des menorquins (1)», *Menorca*, 30 de gener de 2019. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2019/01/30/1587488/llengua-des-menorquins.html>.
- 12) «Sa llengua des menorquins (2)», *Menorca*, 13 de febrer de 2019. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2019/02/13/1588550/llengua-des-menorquins-1.html>.

- 13) «Sa llengua des menorquins (3)», *Menorca*, 6 de març de 2019. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2019/03/06/1590176/llengua-des-menorquins-2.html>.
- 14) «Sa llengua des menorquins (i 4)», *Menorca*, 20 de març de 2019. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2019/03/20/1591268/llengua-des-menorquins-3.html>.
- 15) «Defensem ses modalitats», *Menorca*, 17 d'abril de 2019. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2019/04/17/1593236/defensem-ses-modalitats.html>.
- 16) «Es menorquí sí té gramàtica», *Menorca*, 15 de maig de 2019. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2019/05/15/1595426/menorqui-gramatica.html>.
- 17) «Contra es centralisme català», *Menorca*, 22 de maig de 2019. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2019/05/22/1596034/contra-centralisme-catala.html>.
- 18) «Es nostro dret a decidir», *Menorca*, 29 de maig de 2019. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2019/05/29/1596554/nostro-dret-decidir.html>.
- 19) «Paraules nostres», *Menorca*, 31 de juliol de 2019. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2019/07/31/1601386/paraules-nostres.html>.
- 20) «Sa solució aranesa», *Menorca*, 2 d'octubre de 2019. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2019/10/02/1605978/solucio-aranesa.html>.
- 21) «Es nom sí fa la cosa», *Menorca*, 23 d'octubre de 2019. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2019/10/23/1607774/nom-cosa-1.html>.
- 22) «Som 12 millons que rallam occità», *Menorca*, 5 de febrer de 2020. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2020/02/05/1615918/som-millons-rallam-occita-1.html>.
- 23) «Es català de Menorca», *Menorca*, 6 de març de 2020. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2020/03/06/1618350/catala-menorca.html>.
- 24) «S'estandardització a ultrança», *Menorca*, 16 d'abril de 2020. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2020/04/16/1622260/estandarditzacio-ultranca.html>.
- 25) «Miquel Montoro, un 'youtuber' ben nostre», *Menorca*, 3 de juny de 2020. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2020/06/03/1622260/miquel-montoro-un-youtuber-ben-nostre.html>.

- dia/2020/06/03/1626060/miquel-montoro-youtuber-ben-nostro-1.html>.
- 26) «Qüestions filològiques», *Menorca*, 15 de juliol de 2020. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2020/07/15/1629182/questions-filologiques-1.html>.
 - 27) «Volem s'escola en menorquí», *Menorca*, 21 d'agost de 2020. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2020/08/21/1632032/volem-escola-menorqui.html>.
 - 28) «Castellanitzadors de Menorca», *Menorca*, 2 de setembre de 2020. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2020/09/02/1632850/menorca-isla-cultura.html>.
 - 29) «Volem viure en menorquí», *Menorca*, 30 de setembre de 2020. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2020/09/30/1634944/volem-viure-menorqui.html>.
 - 30) «Es menorquí no és andalús», *Menorca*, 4 de novembre de 2020. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2020/11/04/1637742/menorqui-andalus.html>.
 - 31) «Sa llengua de Menorca», *Menorca*, 17 de desembre de 2020. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2020/12/17/1641382/llengua-menorca-1.html>.
 - 32) «Aquí deim vacuna», *Menorca*, 8 de gener de 2021. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2021/01/08/1643046/aqui-deim-vacuna-1.html>.
 - 33) «Qui defensa lo nostre?», *Menorca*, 17 de febrer de 2021. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2021/02/17/1646410/qui-defensa-nostro-1.html>.
 - 34) «Jo som Balear», *Menorca*, 10 de març de 2021. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2021/03/10/1648202/som-balear-1.html>.
 - 35) «Què defensa na Marga Prohens», *Menorca*, 9 de juny de 2021. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2021/06/09/1656316/defensa-marga-prohens-1.html>.
 - 36) «Podemos i sa llengua de Balears», *Menorca*, 7 de juliol de 2021. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2021/07/07/1658694/podemos-llengua-balears-1.html>.
 - 37) «Sa nostra llengua espanyola», *Menorca*, 15 de juliol de 2021. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2021/07/15/1659308/nostra-llengua-espanyola-1.html>.

- 38) «Veritats que couen», *Menorca*, 7 d'agost de 2021. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2021/08/07/1661206/veritats-couen-1.html>.
- 39) «Rallam en andalúh», *Menorca*, 30 de setembre de 2021. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2021/09/30/1666130/rallam-andaluh.html>.
- 40) «El PP no defensarà ses modalitats», *Menorca*, 6 d'octubre de 2021. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2021/10/06/1666680/defensara-ses-modalitats.html>.
- 41) «Un balearista valent», *Menorca*, 27 d'octubre de 2021. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2021/10/27/1668596/balearista-valent-1.html>.
- 42) «Ramon Llull i sa llengua d'oc», *Menorca*, 24 de novembre de 2021. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2021/11/24/1673912/ramon-llull-llengua-oc.html>.
- 43) «Viva Uepfly!», *Menorca*, 17 de desembre de 2021. Disponible en línia: <www.menorca.info/opinion/firmas-del-dia/2021/12/17/1679829/viva-uepfly.html>.

- Ivan Solivellas, Universitat de les Illes Balears, Departament de Filologia Catalana i Lingüística General, Ctra. de Valldemossa, km 7,5, E-07122 Palma, <ivan.solivellas@uib.cat>, ORCID: 0000-0002-3546-0272.